

Ueli Seiler - Hugova

Goethova nauka o barvách – str. 1

Manichejská kosmogonie – str. 2

Sedm metamorfóz Země – str. 2

Kopí a číše – str. 4

Johann Wolfgang Goethe zveřejnil svou Nauku o barvách v roce 1810, ve svých 61 letech.

Jejích šest kapitol je vystavěno tak, že vycházejí z fyziologických barev, to znamená například z komplementárních barev, které mají svůj původ v očním důlku, dále pokračují přes fyzické barvy (světlo - temnota - zakalení; prizmatické barvy), chemické barvy (např. kyselá-zásaditá reakce), kapitoly „Všeobecné náhledy dovnitř“ (polarita a vzestup) a „Sousedské poměry“ vůči jiným vědám a nakonec vyúsťují v kapitole o smyslově-morálním účinku barev, v níž je popisováno působení barev v lidské duši.

Touto cestou od takzvaně subjektivních, to znamená samotným lidským okem viděných a reprodukováných barev k barvám ve světě fyziky a chemie a zpět k smyslově-morálnímu účinku v lidské duši se uzavírá kruh vědy, která člověka nevyklučuje, nýbrž pojímá.

Svou Nauku o barvách považoval Goethe sám za své nejdůležitější dílo. Proč? Protože příkladně ukazuje, jak musí vypadat věda, je-li komplementární, to znamená doplňuje-li smyslové vnímání vlastním smyslem.

Goethova Nauka o barvách v podstatě obsahuje popis tisíce vjemů. Goethe neteoretizuje, ale popisuje, přičemž ovšem tyto vjemy začleňuje do výše zmíněných kapitol. A oproti Newtonovi dospívá k překvapivé skutečnosti, že barvy pocházejí nejen ze světla, ale i z temnoty. Nauka o barvách může být příkladem toho, jak by mohla vypadat budoucí smyslově-morální věda, a to i v jiných smyslových oblastech, tedy například v oblasti hmatu, smyslu pro život, pohybu, rovnováhy, čichu, chuti, pocíťování tepla, sluchu, řeči, myšlení a vnímání lidského Já, jak je již naznačil Rudolf Steiner ve své nauce o dvanácti smyslech.

Goethova nauka o barvách dnes téměř není známá a už vůbec ne uznávaná. Proč? Protože její přístup stále ještě jde proti dnes obvyklé vědě. Člověku jako pozorovateli se stále ještě nedůvěřuje. Požadují se instrumentální, na člověku nezávislá pozorování. To se pak nazývá objektivním. Přitom je ono v dobrém slova smyslu subjektivní právě tím, co každý člověk může denně vidět svými očima, poučí-li své orgány.

Goethovu nauku o barvách často paradoxně neznají ani jeho zastánci. Nestačí přečíst si o ní knihy, aby ji člověk skutečně poznal. Samy barvy chtějí být viděny, prožity a pozorovány: dennodenně, dokud oko vidí. A je překvapivé, že v našem natolik vizuálně orientovaném světě jsou například barevné stíny (fenomén simultánních kontrastů) dosud sotva známé, ačkoli nám den co den padnou do oka. Nebo že nach jako čirá červeň se jako magenta technicky používá v tiskařském průmyslu, do vědomí lidí se však téměř nedostal. To, co označujeme obecně jako červeň, je vlastně barva žlutočervená. Goethova nauka o barvách musí být nejprve prožita. Teprve v patrnosti viděného, vnímaná jako něco opravdového, se barva stává identitou.

Tuto pravdu barvy například pravdu západu slunce (potemnělý jas), chce člověk vidět znovu a znovu protože se může identifikovat s prafenoménem. Lidské Já a svět tak spolu komunikují ve vyšším smyslu. Vzniká spirituální obřad obětování na oltáři přírody, jak ho Goethe praktikoval již jako dítě. Kommunion nikoli v symbolickém smyslu, nýbrž identicky. Mé Já a svět, svět a mé Já se spojují. Nic už není za tím, nýbrž uvnitř je vně a vně je uvnitř.

Manicheismus vytvořil ve třetím století po Kristu kosmogonii světla a temnoty, která se stává základem Goethovy nauky o barvách.

Manichejská kosmogonie

„Mýtus o světle a temnotě má kořeny v učení Máního (215-276 po Kr.), zakladatele gnostického manichejského náboženství. Myšlenky tohoto spirituálního proudu se později opět vynořily v hnutí bogomilů v Bulharsku (8. století), u katarů v jižní Francii (12. století), u templářů, rosikrucianů a alchymistů. Také Johann Wolfgang Goethe pokračuje v této tradici.

Máního obraz světa už není oním veselým světem bohů olympského ražení; polidšťování bohů bylo vystřídáno zduchovňováním lidí, kteří jako zasvěcení Bohu opouštějí Zemi a vstupují do světelných sfér. Přesto zůstává Mání obrácen k tomuto světu. Každodenní zázrak oběhu Slunce a Měsíce v dálavách prostoru se mu jevil jako výraz skrytých sil a mocností, které se mu zjevovaly jako duchovní hybatelé a nositelé světa. Vnější děje považoval za pohyby živého těla světa, Slunce, Měsíc a hvězdy mu sloužily jako obrazy, které měly připomínat duchovní prazáklad Země.

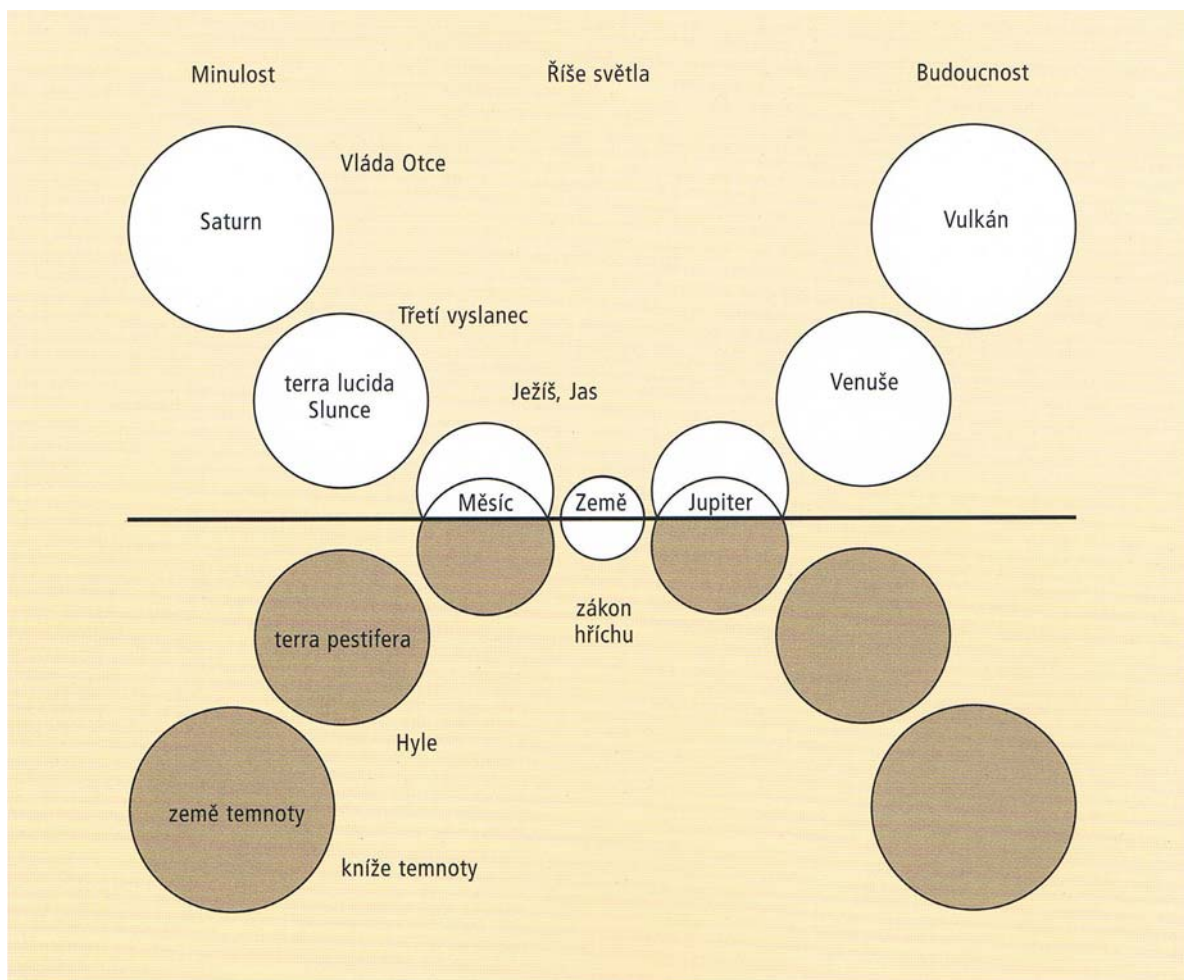
Kosmická architektura je určována číslem dvanáct. Okruh nebe zaujímá dvanáct velkých božstev, vždy tři v jednom ze čtyř světových regionů; proto je ten, kolem něhož tvoří oněch dvanáct bohů pás, manichejci nazýván „Veliký čtyřtvářný Otec“. V souladu s kosmickým řádem si manichejci představovali také řád na Zemi a podle něj uspořádali svou církev. Mání se tak obklopil dvanácti magistry, kteří odpovídali dvanácti hlavním silám zvěrokruhu.

Sedm metamorfóz Země

Číslo dvanáct je základním číslem prostoru. Vše, co získává podobu v prostoru, je podřízeno tomuto číslu; naproti tomu to, co probíhá v čase, se řídí číslem sedm. Tak jako se v První knize Mojžíšově uskutečňuje Stvoření v sedmidenním rytmu, je základem téměř všeho kosmického vývoje číslo sedm. Rudolf Steiner podrobně popsal sedm fází vývoje světa a použil k tomu jména Saturn, Slunce, Měsíc, Země, Jupiter, Venuše a Vulkán. Manichejský obraz světa vykazuje, jak lze vyčíst z manichejské literatury podobnou strukturu. Nejdůležitější odkaz pochází přímo od Máního, který svému králi připomíná: „Víš, že Zemí sedmero jest!“ Mání tím zřetelně poukázal na to, že Země projde sedmi světovými epochami (éóny). Názorně to ukazuje následující nákres.

V tomto schématu je ukázáno sedm kosmických metamorfóz „Země“, a to tak, jako by se dole odrážely v tmavém médiu. Vodorovnou čáru, která odděluje svět světla a temnoty, si tedy můžeme představovat jako temné zrcadlo, srovnatelné s černým onyxem, který pohlcuje hlavní část dopadajícího světla. Sestup z levého horního rohu doprostřed znamená zhutňování a tím potměňování. Vzestup zrcadleného obrazu v levé dolní polovině znamená určité rozjasňování. Z manichejského systému je nám známa „terra lucida“ a její protějšek, „terra pestifera“. Z Kefalaie známe i vládce příslušných planetárních metamorfóz Země. Ve čtvrté kapitole hovoří Mání o čtyřech velkých dnech, které vzešly jeden z druhého. První den, den Saturnu, se tak nachází pod vládou Otce, „Boha Pravdy“. Druhý den, den Slunce („terra lucida“), je pod vedením „Třetího vyslance“, který přebývá ve světelné lodi, a se třetím dnem se ještě osobně seznámíme.

Zatímco levá strana nákresu sahá do pradávnej minulosti, přináší pravá strana zprávu o daleké budoucnosti Země. Uprostřed máme vlastní zemský stav naší planety, jak ho prožívali manichejci. Promísení světlých a temných prvků zde již natolik pokročilo, že je dosaženo určité rovnováhy. Tato Země se nachází pod vládou toho, koho Mání nazývá „Ježíš, Jas“.

Sedm metamorfóz Země (podle: Eugen Roll, Mani der Gesandte des Lichts, 1976)

Kopí a číše

Světlo a temnota jako prásily života byly již v megalitické době (okolo 3000 př. Kr.) znázornovány jako sluneční záře a jako bezpečí halící jeskynní schrány.

„Mužské“, aktivní sluneční paprsky znázorněné jako sekyra a ženské uvnitřnění jako čtverec měsíčního charakteru, Hélios vrhající kopí a Pramatka v přibývajícím a ubývajícím Měsíci. Jas, zasévající semeno, a rodičí temnota se staly reálnými symboly života.

Z manichejské tradice vyrostl grálský mýtus, který v kopí a číši představuje nejvyšší hodnoty lidství. V „Parsifalovi“ Wolframa von Eschenbach jsou v obřadu grálu znázorněny v krvavém kopí a v životodárném grálu. Kopí se zde stává nástrojem přinášejícím smrt Kristu na kříži, číše pak nádobou, která zachycuje Kristovu krev a uchovává grálské společenství spirituálně při životě. Slunečnost se stává smrtícím kopím přinášejícím poznání, měsíční číše představuje neustále obnovovanou životní sílu. Světlo se stává peklem* (Jean Gebser),

temnota tím, co budí život. Světlo tak má v sobě temnotu a temnota světlo. Navzájem se doplňují.
Vidět slunce o půlnoci nebylo protimluvem, nýbrž spirituální skutečností.

* V něm. originálu slovní hříčka: Das Helle wird zur Hölle (pozn. překl.).